

"אל תהפכו את הקיבוץ לעוד שכונה עירונית"

האדריכלית דבורה ורדית בר-אילן רוצה לעורר את חברי הקיבוצים לעצור את הרכבת שמפשיטה את תוכנית המתאר הקיבוצית מכל ערכיה והופכת אותה לעוד שכונה עירונית, ומבקשת: אל תפנו עורף ליצירה התכנונית הגאונית הזו שנקראת קיבוץ. "האדריכלות הקיבוצית היא אוצר", אומרת האדריכלית דבורה ורדית בר-אילן. "זהו אוצר יחידי מסוגו בעולם, ואני רוצה לעורר אתכם, הקיבוצניקים, להבין ולשמר אותו, לפני שיעלם".

"הקיבוץ הראשוני תוכנן תמיד סביב הדשא הגדול", היא מסבירה, "הדשא של חדר האוכל - אזור המיועד לשימושים של חגים, התכנסויות וסתם ישיבה בחברותא בימים טרם פרוץ המסכים לעולמנו. תוכנית הבסיס היתה של בתים פרטיים, עטופים בגינות ציבורי מעולה, שבהרבה קיבוצים היה ועודנו השראה לגינות ולגננים באשר הם. "הבית היה קטן, 16 מ"ר פחות או יותר לזוג, בלי חדרי ילדים ובלי מטבח ופינת אוכל, וכל השאר - ציבורי. לכן המרחב הציבורי הפתוח היה רחב כל כך ורב-שימושי".

אז בעצם את שוללת גינות פרטיות?

דבורה ורדית בר-אילן: "הרעיון שאני, האזרח, יכול לבחור בין גינה פרטית לבין עבודתו של הגן הקיבוצי, מאוד משחרר. אין לחץ, אין רגשי אשמה, וזה בהחלט מעורר רצון אישי להשקעה בסביבה, בטיפוח המרחב סביב הבית. לא לכל אחד ישנה הגישה המטפחת, או מספיק כסף כדי להחזיק גן. ככה נוצרת סביבה שלא יכולה להיות מוזנחת".

את טוענת שאנחנו צריכים לחזור אל הקיבוץ הראשוני, הסוציאליסטי?

"אני עוסקת כרגע רק בבניין ערים, לא באידיאולוגיה סוציאליסטית. סתם ארגון סביבה אנושית. ברצוני לעורר את חברי הקיבוצים, מנהיגים וחוזים, לעצור את הרכבת שמפשיטה את תוכנית המתאר הקיבוצית מכל ערכיה, מוחקת אותם והופכת אותה לעוד שכונה עירונית משעממת. כדאי להזכיר כאן את האדריכל ריכרד קאופמן שתכנן את רוב הקיבוצים שנוסדו לפני קום המדינה, תוכניות שרובן בעלות ערך רב".

אישי וגם ציבורי

גילוי נאות: בר-אילן היתה אדריכלית השיפוץ של ביתי באיילת-השחר, והיא ניגשה לעבודה עם מבט כולל: "בית קיבוצי אמור להיראות היום גם אישי ואינטימי, וגם פתוח לקהילה, לקיבוץ ולמדשאות".

למה זה חשוב?

"הארכיטקטורה הקיבוצית היא אוצר. אוצר שאין כמותו בעולם כולו. ברוב הקיבוצים תכנון הנוף בשטחים הציבוריים מהווה אחוז גבוה מן הקיבוץ כולו, והוא תומך בנוחיות התושבים - מבני חינוך קרובים אחד לשני ולדשא המרכזי, גינות משחקים קטנות ונעימות, באותו אזור שכל הפונקציות הציבוריות נמצאות בתוכו או לידו. "האוצר העיקרי הוא השטח הציבורי הפתוח - האינסופי. המדשאות, המבנים הציבוריים, המעורבות הקהילתית בשילוב עם הפרטיות, מיעוט כבישים, מיעוט נסיעות, מרחב הליכה רגלית ששומרת על הגוף והנפש, מרחבי מפגש אנושי, עצים, עצים, עצים, צל אינסופי שמוריד את טמפרטורת הקיץ ומעלה את החום בחורף. וכל אלה נגזרים למען חומות, כבישים, חניות ו...ניכור".

איך זה קורה?

"האוצר הזה נמחק בשני אופנים. הראשון - הקמת ההרחבות בסגנון בית פרטי, גינה פרטית, חניה פרטית וכבישים ברוחב 12 מטרים, לא כולל מדרכות; והשני - העיניים הגדולות של רשות מקרקעי ישראל (רמ"י).

"וכך, הקסם של מגורים שקטים, קהילתיים, של ילדים שיכולים להתרוצץ חופשי, לרכוב על אופניים, ללכת לשכנים בלי חשש, של שכנות פשוטה, קרובה (יש לך כוס סוכר?) - כל מה שתכנון אורבני רוצה להגיע אליו - מתחיל להימחק. ואתם, הקיבוצניקים, מאמינים לאגדה האורבנית ומפנים עורף ליצירה התכנונית הגאונית הזו שנקראת קיבוץ. מוכנים לזרוק את כל הטוב הזה. ולמען מה? למען הפיכת כל קיבוץ לשכונה עירונית".

בדרך כלל מייחסים את זה לשלב בהתפתחות הקיבוץ.

"מה שמפספסים פה זה את הקנאה הגדולה של תושבי ההרחבות בתושבי הקיבוץ. אני שומעת אותה בכל פעם שאני מתחילה לתכנן בית בהרחבה. והרבה משפחות, עירוניות ובני קיבוץ, מספרות לי שהן מוותרות על בית רק בשביל לא לגור בהרחבה. הם אומרים: 'מה יוצא לי מגינה פרטית אם אני צריך להסיע את הילדה לגן? מה יוצא לי מבית פרטי וחניה אם כדי להגיע לכל מקום אני זקוק לרכב?'"

מינימום כבישים

אחרי שסיימה ב-1974 לימודי אדריכלות ובניין ערים בטכניון בחיפה, עסקה בר-אילן בשיקום והשתתפה במיזמים מעניינים, כגון: שיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים (1975); עבודה בתוכנית מתאר חדשה לירושלים אחרי 1967; תכנון יישובים בצפון השומרון כיישובים שומרי חורש. היא אף היתה אדריכלית העיר עפולה, שם עסקה בתכנון מחדש ובניסיון להפוך אותה לעיר גנים, עם שבילים רבים להולכי רגל. על שני פרויקטים היא גאה במיוחד, וכל אחד מהם הוא עבודה מעין "פרויקט דגל". האחד - ייזום, תכנון והקמה של תמרת, היישוב הקהילתי הראשון מסוגו בארץ, ב-1977, שכבר אז תוכנן כך שיפגע פחות ככל האפשר בצמחיית החורש הענפה והטבעית שחוגגת על פסגת הגבעה הירוקה המשקיפה על עמק יזרעאל, והיום הוא נחשב לאחד היישובים הירוקים המבוקשים בצפון.

השני - ב-1992, שנת ההקמה של "שלום אמא אדמה" - בית הספר לחינוך מבוגרים (בתל אביב ובתמרת) בתחום האקולוגיה המשלימה, בו נלמדת הגישה שהיא כל כך מזדהה אתה - הנגשת הטבע לאדם והאדם לטבע.

הקשר שלה עם הקיבוצים החל בשנת 1977, עת עסקה בתכנון שכונות חדשות שמתאימות ללינה משפחתית. "כבר אז הייתי מאוהבת בגינון ובארכיטקטורה הייחודית הזו", היא אומרת. "בחלומות הגרועים שלי לא עלה בדעתי שבקיבוצים יגדלו מעין איברים תותבים עירוניים שכאלה".

מה את מציעה לעשות?

"יש להבין שקיבוצים לא ייבנו פה מחדש, לכן יש להתייחס לא רק למבנים מסוימים כראויים לשימור אלא לכל הקונטקסט של תוכנית המתאר הקיבוצית הישנה כראוייה לשימור. ברגע שכל האתר הקיבוצי ייחשב כאתר לשימור, 'נשיכות' רמ"י ייהפכו למרוסנות הרבה יותר. היום, כשהרכב והדלק כל-כך יקרים, המגנטיות של הקיבוץ הוותיק היא בסביבה הפיזית השופעת מרחבים בלתי-מחולקים על ידי כבישים וחניות".

ומה תאמרי למי שיתעקש על חניה לידי הבית?

את יכולה לשרטט תוכנית מתאר אחת לכל הקיבוצים?

"ברור שצריך לשחזר בכל קיבוץ לגופו את הבסיס התכנוני, שלרוב היה משובח, ואז להביא את כל המערכות שנוספו לידי רה-תכנון שישחזר, יכבד ויוקיר את חוקי הבסיס: מינימום כבישים, רוב הכבישים ברמה של דרכי שירות, מרחק רגלי סביר בין כל הפונקציות הציבוריות למגורים, שטחים פתוחים המשרתים את הקהילה ואת צרכיה הקהילתיים,

והחלת כל החוקים האלה על ההרחבות העתידיות. להפוך אותן לחלק אינטגרלי מהמערך הקיים".

ומה עם ההרחבות הקיימות?

"יש לנסות להציל את ההרחבות הנוכחיות בעזרת תוספת משמעותית של דרכים רגליות, הצללה ציבורית על ידי עצים, קירוב ההרחבה לקיבוץ בדרכי רגל, ותוספת פארק ירוק לכל הרחבה. וכשאני אומרת פארק ירוק אני לא מתכוונת למגרש משחקים בצבעים אקסטרימיים שנראה למרחקים. חלק מקסם הקיבוץ היה תמיד צניעות. "בתכנון יישוב נכון יש לב, יש גוף, יש זרימת דם, יש דופק, וכל זה אמור להיות מורגש ביומיום. כשנעלם חדר האוכל, כולם חשבו שהקיבוץ נעלם והוא יהפוך ליישוב קהילתי. מכאן תוכננו ההרחבות ללא שום קשר זורם אל הקיבוץ המקורי, ובעצם נוצרו לכל קיבוץ רגליים וידיים תותבות. איברים מלאכותיים. וכמובן שהדבר משפיע גם על היחסים בין הקיבוץ להרחבה.

"זוהי טעות שיש לעצור, שמחייבת שינוי. זה לאו דווקא אומר השקעה כספית מטורפת. שינוי הוא קודם כל הבנה, הגדרת הטעות, התבוננות על אפשרות התיקון הפשוטה ביותר הקיימת, ואז - תיקון.

"אני באה אליכם הקיבוצניקים בבקשה, בתחינה, בתפילה - עצרו! זה חשוב מכדי שזה ייעלם. תוכנית מתאר ערוכה ליצור את החיים שאנו מכוונים אליהם. זהו מסמך שאמור לאפשר התפתחות אורגנית של המרחב. עוד לא מאוחר לחשוף את האוצר ולראות איך משקמים אותו ביעילות ובעדינות".

הביאה לדפוס: הילה אלמן.

חברים מוזמנים להביע את דעתם.

ערב עיון לזכרו של צבי קרן ז"ל

ב- 19.5.2016 התקיים במכון בן צבי ערב עיון לזכרו של צבי קרן ז"ל – יהדות בולגריה בין האימפריה העותומאנית למדינת הלאום. יד יצחק בן צבי בירושלים ובמיוחד מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח, ליווה את עשייתו האקדמית של צבי במשך שנים רבות. בין היתר, מוסד זה הוציא לאור את ספרו הראשון שעסק בתולדות קהילת יהודי העיר רוסה בבולגריה. לפני כחצי שנה פנה אלינו פרופסור אייל גייניאו, מנהל המכון, ועדכן כי הוא מעוניין לקיים ערב עיון בנושא יהדות בולגריה לזכרו של צבי. האירוע התקיים ב-19 במאי באולם הכנסים של יד יצחק בן-צבי בהשתתפות בני משפחה, חברים ומתעניינים בתחום. תחילה סיפר פרופסור גייניאו על החיבור העמוק בינו באופן אישי ובין המכון לבין צבי ולאחר דברים בשם המשפחה שקרא דדו נשאו שלושה חוקרים בולטים הרצאות על היבטים שונים בתולדותיה של הקהילה היהודית בבולגריה. בסה"כ היה אירוע מכובד שהדגיש את התרומה הייחודית של צבי לקידום המחקר ההיסטורי של יהודי בולגריה.

משפחת קרן

חברותא – יוזמה ברוכה

חברותא – צוות יוזם (אברהם טולדו, מוסה, מיכל סלע, רות כהנים ורינה קרן) כבר כתבתי בזמנו ברכה ליוזמה.
עכשיו, כשהם מרחיבים את הפעילות (לא רק עזרה ל"נצרכים"), אני חושבת, שצריך לברך, כי יש משהו כל כך חברי – חברותי בפעילות זו - במחשבה שאפשר ליצור "בית" נוסף לכולנו – גם אם זה נוסטלגי והמלים הגסות ההן – **חברים, קיבוץ, מפגש, עזרה הדדית** – מהדהדות.
ובכל זאת, אנו מברכים ונקווה להמשך...

תלמה.

חברותא

חברותא ממשיכה בפעולתה והפעם חוגגים ימי הולדת לילידי חודש יוני

ביום שישי 24.6.16 במועדון.

החודש נארח את אברהם עשהאל שיספר על אתגרים שונים וכיצד מתגברים עליהם.
אברהם עשהאל הוא תת אלוף (במיל.) בחיל האוויר שהשתתף בפעולות רבות, נפל בשבי הסורי, אך זה לא מנע ממנו להמשיך לטוס. כמו כן היה קצין חינוך ראשי ומילא עוד תפקידים.

מומלץ לשמוע, יהיה מעניין!!!

שאלתא

אני מצטרפת לבקשות לקבל יותר אינפורמציה וליותר שקיפות. למשל, האינפורמציה על קליטת בנים ודירות היורשים מעורפלת מאוד ויש דברים, שאנחנו אפילו לא יודעים מה לבקש, או מה לשאול.
באופן ספציפי, אני רוצה אינפורמציה אמיתית וכוללת בקשר לעלויות שפוץ הבית הכתום ומעבר המוסדות אליו. אני חושבת, שזו אינפורמציה שצריכה להגיע לידיעת הציבור כולו.
כמו כן, אני מבקשת, שהאינפורמציה על תוכנית ההשקעות תהיה יותר מפורטת ויותר מוסברת.
גבי מיינצר

שולה אופיר וגלעד מינץ השיבו שאין עדיין נתונים סופיים על עלות הבית הכתום.

מפגש בין דורי בבית ספר "האלה"

ב - 29.5.2016 התקיים מפגש של ותיקי האזור עם תלמידי בית ספר "האלה". בית ספר "האלה" מקיים מיזם של מורשת האזור. במיזם הם לומדים על ההיסטוריה של האזור ומבקרים בכפר מנחם ונגבה. לסיכום שבוע המיזם הם ערכו תערוכה של כלי עבודה וכלי בית שהיו בשימוש בישובים בעבר.

תכלית ביקור הוותיקים בבית הספר חיזוק הקשר הבין דורי – זה היה ביקור גומלין לביקור ילדי בית הספר בבית גילאור לפני כחצי שנה. ילדי אחת מכתות ג' ערכו למשתתפים סיור בבית הספר והסבירו על המבנה החדש, לאחר מכן היה סיור בתערוכה וחידון על החיים של פעם (ביטויים, תמונות, מוצגים) שהוכן ע"י ילדי כתות ה'. והשתתפו בו צמדים של ילד מכתה ג' וותיק. את המפגש חתם מופע של תמידי כתות ד'. הסבים והסבתות שהשתתפו נהנו מאוד.

להנהלת בית ספר האלה בכפר מנחם, לצוות המורות, המורים והמחנכים, למנהלת בית הספר, רונית חזן היקרה, בשם שושקיה ובשמי ובטוחני בשמם של כל הסבים והסבתות שהוזמנו, באו ונכחו יחד עם התלמידים, הנכדים, ואתכם, בכל שלבי העשייה והמפגש לפי המתוכנן והמבוצע, המוגש והמרגש. אומרים תודה. תודה. אכן "זרקתם אותנו" הרחק הרחק מהזמן, אך באותו המקום, באותו האזור היפה והמשגשג – שפלת יהודה. התרגשנו לראות ולשמוע את הילדים, שאך פקחו עיניים לעולם המבולבל, מקווים וממקמים אותם כבר במורשת האזור, בקיבוצי המועצה ומנחם אוסישקין שלנו בכפר מנחם.

ראינו את הילדים בתנועה, באמירה, בצליל ובזמר, כאילו אנו כל המסובים שם. ואיך לא להתרגש ולהזיל דמעות של אושר ושמחה נוכח העובדה שאכן המסר עבור יעבור ולא במעט בהנחייתכם. אתם ההורים, הילדים, הסבים והסבתות, במתקן המודרני והמעוצב, סביבתי ופונקציונאלי, ברמה הגבוהה ביותר הניתן היום, **כאקדמיה לחינוך!**

יקירים, אנו מבטיחים להיות אתכם ועל ידכם, כסביבה תומכת וחיונית לביצוע והנחייה לאורך הדרך, ככל שיידרש.

שלכם בהוקרה שושנה ומשה סעידי
סבים של שחר, תמר, רובין, לילי

ואלו רשמיה של **רבקה קלנר:**

הביקור בבית הספר והמפגש עם הילדים היה יוצא מן הכלל. ממש מרומם את הלב. הם הזמינו את ותיקי האזור מכפר מנחם, רבדים וכפר הריף בקשר לנושא מורשת האזור, שהם לומדים וראינו את תערוכת חפצי העבר, שהם הכינו. היום כלל סיור בקבוצות בבית הספר – הכתות, הספרייה, אולם הספורט, בהדרכת קבוצות של ילדי אחת מכתות ג' ואחר כך נפגשנו בכיתה של טלי שור למשחק ידע על מורשת.

מרגש שיש מוסד חינוכי כזה עם אווירה חינוכית וצוות שעושה ימים כלילות וזה באזור שלנו. (זה בולט עוד יותר כשמשוויים עם מה שקורה במקומות אחרים). אצלנו יש צוות נהדר – אנחנו מכירים את המורות שלנו טלי שור ואורית לפידות ואת רונית חזן המנהלת. בית הספר התחיל מבניין אחד (של המוזיאון) וצמח לבית ספר גדול עם הרבה כתות מרווחות ממש הייתי חוזרת לימי בית הספר. הייתה חוויה ומי שלא בא הפסיד!

צילום: אמנון זלינגר

מזה כ- 3 שבועות מוצגת בחדר האוכל תערוכת צילומים של **נדב אבירם**.
חברים רבים הגיבו.

איה פינקוס ציינה שטוב לראות מישהו חדש המציג את עבודותיו.
אורנה תל אור אמרה "מאוד נהניתי מזווית הראיה המיוחדת שלו, שזה גם אנשים
וגם מקומות, אפילו אם זה לא משהו מקצועי ואומנותי. כיף לראות אדם דרך
העדשה שלו."

אסף אוזן הרחיב.

מחוץ למסגרת - תערוכת הצילום של נדב אבירם

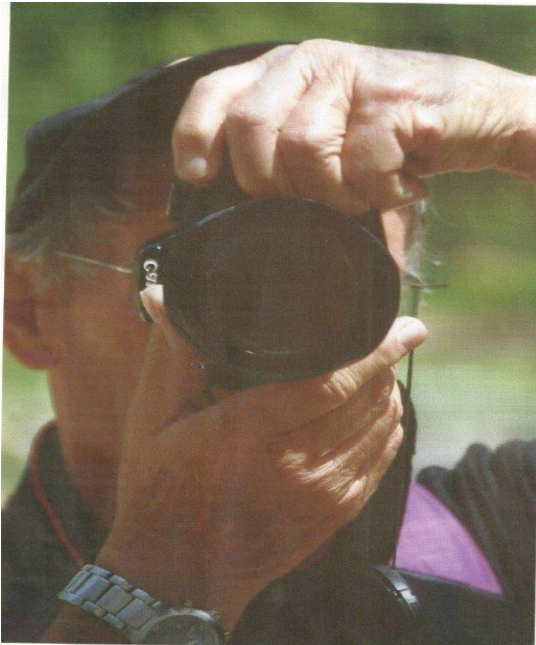
מאת: אסף אוזן

מלאכת שיקוף המציאות הינה סבוכה ותובענית וספק גדול אם מישהו היה מעז לעשות זאת אילו היה חושב על כך לעומק, שכן הרצון (כך לטענתי לפחות) להגיע אל עבר הייצוג המושלם, ייצוג הולם לתחושה שאותה ביקשנו להעביר, גובל בדקדקנות וסיזיפיות אין קץ. נראה כי רק מתי מעט ניחנו במתת המאפשרת להם כמו לחמוק מאותה רצינות תהומית הכרוכה במלאכת המחשבת שביצירת האמנות ומותירה אותם במרחב קסום וייחודי המאיר עולם חדש ויצירתי.

תערוכת הצילום שהוצבה בחדר האוכל (אולי הגלריה החשובה ביותר שיצא לי לבקר בה, ולא בלשון סגי נהור – לטעמי זהו המרחב האולטימטיבי למפגש בין מרקם החיים הקפוא כפי שהוא מתבטא באמנות לבין זה החי), גרמה לי לנטוש לרגע את ארוחת הבוקר ולצלול היישר אל התמונות הממוסגרות. עברתי תמונה תמונה ומדי פעם נעצתי מבט קפדני. גיליתי פרטים המתגלים ותנועה של ממש המתרחשת רק כאשר צוללים פנימה אל הדמויות והחפצים הקפואים, המפשירים בהדרגה ומקבלים נפח וחיות של ממש. בנושלתיות צללתי לתמונת האור והצל. במבט ראשון זה נראה כמו משחק (איכותי יש לציין) של אור וצל הסוגר את הדמויות כמו מאחורי סורג וברית. אך במבט שני נראו אלמנטים נוספים שכאילו הוסתרו במחשבה תחילה. כך למשל מה שחשבתי בתחילה כפסים עבים של צל התגלו כמסעד של כיסא ואולי בעצם ככתובת קעקע. המובן מאליו הפך למרחב של הפתעות שכמו מזמין את הצופה לבחון שוב ושוב את התמונה ולגלות אילו עוד אפשרויות קיימות בה.

תמונה אחרת ששבתה אותי היתה לכאורה יותר בנאלית, פחות דינאמית – אפילו די פשוטה – תצלום תקריב של כפות ידיים בוגרות, חרושות קמטים שולבות זו את זו. הקסם שבתמונה מקורו במה שנעדר ממנה יותר ממה שמוצג בה. טכניקת התקריב אמנם פותחת צוהר אל סיפור שאין לו התחלה ואין לו סוף, אך כל מה שקורה מחוץ

לתמונה מעלה שאלות ותהיות רבות. של מי הידיים האלה? מהו ההקשר? מהי ההיסטוריה שלהם? היכן זה צולם? למה יש לה פלסטר על היד? הידיים האלה הצליחו לספר לי סיפור של גבר ואישה, הוא והיא, סיפור שיכולתי להפליג איתו אל מחוץ למסגרת, וזו החוכמה של הצילום בעיני. זוהי תמונה המייצגת אהבה, מגע אנושי חם הניבט מתוך תיעוד מכני שקיבע את הרגע. ללא ספק צריך הרבה רגישות ואומץ לייצר מינימליזם שכזה בתוך אינספור אפשרויות – וההפתעה הגדולה ביותר בשבילי היתה העובדה שהיוצר העומד מאחורי הצילומים הללו הוא נדב אבירם, שבהיכרות שלי איתו הוא מזוהה כאיש הדברה, כספורטאי קשוח, כשכן, בלי שום נגיעה או קשר לאסתטיקה האמנותית שבצילום. נוכחתי לגלות עד כמה עולמי צר ועד כמה זה כף שיש בינינו כישרונות כל כך מבורכים. מובן שוויתרתי על ארוחת הבוקר שהתקררה לגמרי.

*אפרכה אנוסה וענת אנפית וירון וכל המשפחה
ברכות חמות אהולצת הבת הנכדה והנינה עושה!*

*אאליז ואמנון. אאופית ואסל וכל המשפחה
ברכות חמות אהולצת הבן והנכד פני!*

אירון סלע שהפתחתי מזה"ל נחיתה רכה באפריחות

נפתחה עונת הרחצה תשע"ו מנהל הבריכה יוסי שרון מפעיל יונתן דביר מצילה אורין בן חורין.

יובל בן ששון והמשפחה

בתהליך לימודי ההעשרה בסטודיו
סעידי לאמנות
בוצעו 7 תרגילי צורה, צבע ותנועה
בהשתתפות ההורים.
אפריל 2016 סטודיו סעידי

שחר זלינגר והמשפחה

לילי סעידי והמשפחה

רותם זלינגר והמשפחה

דיו בירן והמשפחה

נסלי דביר והמשפחה

עברי אוזן והמשפחה

זיו רומבלסקי – המשפחה - 28.5.2016 – 3.5

ביום שלישי ה- 3.5 נפתחה בגלריה בבארי תערוכתה של זיו רומבלסקי – "המשפחה". זיו רומבלסקי בוגרת מצטיינת של בית הספר לאמנות וחברה במכללת ספיר, שזכתה במלגת תערוכת יחיד מידידי בית הספר מציגה בגלריה בארי חמישה סרטי וידיאו.

עבודות הווידאו שלה מעניקות פרשנות מקומית-חברתית לציורים ידועים בתולדות האמנות, מהם היא יוצאת ומנפשה אותם. גיבורי הסרטים הם בני משפחה, בנרטיב שנראה במבט ראשון דוקומנטרי, אך במבט שני ניכרים בו הוראות הבימוי ומבטה של האמנית, כשהיא מתבוננת אל מול ובתוך הנוף הקיבוצי והחקלאי. עולה מהן הקושי לתקשר עם הנוף וזה עם זה, בעולם שתפיסת הקולקטיב שלו הופרטה. על הציר בין היחידה המשפחתית לקולקטיב הלאומי-קיבוצי, מציגה רומבלסקי סדרת סרטים אלגית, שהיא אפילוג אישי לקשר בין האדם למקום ולנוף. העבודות מעוררות בצופה תחושה שנעה בין מלנכוליה לנוסטלגיה מפוכחת.

העבודות מעלות את הנושא המשפחתי, הרב דורי ואת מרכזיותו בתוך נופי הקבוץ, ומנכיחה מציאות שבה הפרטי- האישי והמשפחתי תופס את המקום החשוב והראשוני כיום בתוך הקולקטיב הקיבוצי. מבטה של האמנית ספק מהתל ספק רציני, מביא את המשפחה הגרעינית שלה באופן מעט גרוטסקי, בתחפושת, נע בין זמן עבר לזמן הווה, בין הדימוי הדומם לדימוי הנע, נתלה באמנים גדולים ומנכס לעצמו פאתוס והרואיות.

מתוך : דברי הפתיחה

אוצרת ראשית ומנהלת הגלריה בבארי.

עם ארנון, רמי, עדנה וכל המשפחה

אנו אבלים על מות חברתנו

שולמית לפידות

שולמית לפידות- קורות חיים 10.6.16

שולמית נולדה בשבעה עשר ביוני 1921. בשם אילזה קנטרובסקי בעיר קלן שבגרמניה.

אימה הייתה עקרת בית ואביה סוכן נוסע של בגדי גברים. 8 שנים אחריה נולדה אחותה אלן.

בית הספר היסודי, היה בית ספר נוצרי. לאחר מכן עברה לגימנסיה יהודית שם למדה לימודים כלליים ויהודיים. בהשפעת בוגרי התנועה, מצטרפת שולמית לתנועת השומר הצעיר בגיל 13.

בתנועה היא מכירה לראשונה את הציונות וישראל.

עם עלית הנאצים לשלטון, הולך מצב היהודים ומתדרדר. נאסר על חברי התנועה ללבוש את החולצה השומרית. הם לא יכלו יותר לצאת למסעות רגליים ומסעות אפנים, אותם שולמית כה אהבה.

איסורים שונים נגזרו על היהודים וגם פרנסת המשפחה ניגזלה.

הזמנים הקשים מאלצים את התנועה לפעול למען הוצאת הצעירים מגרמניה והעלאתם לישראל.

שולמית נפרדת ממשפחתה באוקטובר 38 מבלי לדעת שלא תראה אותם שוב. כל משפחתה כולל הוריה ואחותה נספים בשואה. היא משנה את שמה לשולמית על שם אימה פרידה(שלום בגרמנית).

בארץ היא לומדת חקלאות ועברית במשק פועלות שם עסקה בכל עבודות האדמה והחי. באותה תקופה היא אינה יודעת דבר על גורל משפחתה.

שולמית מצטרפת לגרעין שלה בעין השופט וביחד מקימים קיבוץ של ייקים באזור רעננה ושמו אל-גביש שם היא נפגשת עם אהבת חייה קלוץ לבושין ועד מהרה עובר הזוג לגור באותו האהל. אנשים צעירים עם הרבה רצון ושמחת חיים אך הזמנים קשים ופרנסה אין. על פי צו התנועה מצטרף הקיבוץ כולו ב1943 לכפר מנחם.

שולמית וקלוץ נישאים, ולזוג נולדים שלשה ילדים, ארנון, רמי ועדנה. מאוחר יותר יגיעו גם הנכדים והנינים.

בכפר מנחם עבדה שולמית כ 25 שנה בחינוך והייתה מטפלת אהובה מאד על חניכיה. הימים ימי החינוך המשותף והיא נאלצת לעזוב כל ערב את ילדיה ולהכין ארוחת ערב לילדי כיתתה. לאחר מכן ולמשך כארבעים שנה עבדה שולמית בקוסמטיקה. היא הייתה קוסמטיקאית מצטיינת וידועה בכל רחבי התנועה הקיבוצית והאזור. היא יצרה קרמים משלה שנשים רבות(וגם גברים) נהנו מהם. היא עסקה במקצוע זה עד יציאתה לפנסיה.

בזמן האחרון שהתה שולמית בבית הדר שם זכתה לטיפול מסור, עד פטירתה אתמול.

הקיבוץ כולו משתתף בצערם של ארנון, רמי, עדנה ובני משפחותיהם.

יהי זכרה ברוך.

אמנון

כמה מילות פרידה מאמא 10.6.16

אמא יקרה בעצב אנחנו נפרדים כאן היום ממך לאחר מותך. נולדת וגדלת בתרבות הגרמנית בעיר קלן, שבין שתי המלחמות ההן... הצטרפת לתנועת השומר הצעיר בקלן בגיל ההתבגרות, שם את פוגשת את חברותיך וחבריך לחיים, שאיתן את שמרת על קשר חם במשך כל שנותיך.

שם גם פגשת את היינץ שוורץ שהדריך אותך לקבל החלטה לעזוב את הורייך ואת גרמניה ולעלות לארץ ישראל, ואכן בשנת 1938 זה קורה וכך ניצלו חייד! את יוצאת מקלן שבגרמניה משאירה מאחוריך את כל המשפחה - אמא, אבא, אחותי הצעירה - אלן, דודים ודודות, אשר יותר לא תזכי לראותם בגלל בנאצים, פרט לבן דודך אריה, היחיד שאף הוא ניצל מהשואה, שעולה ארצה ומקים משפחה לתפארת בקיבוץ דורות.

עם הגיעך לארץ ואת רק בת 17, את נכנסת להכשרה ב"משק פועלות" בחדרה. שם את מקבלת מושגים ראשוניים על הקשיים של החלוצים בארץ, טרם קום המדינה. לכפר מנחם את מגיעה בתחילת שנות הארבעים עם גרעין "אלגביש", קבוצת יקים המגיעים לכפר מנחם כגרעין השלמה ל"קבוצה הפולנית" שהקימה את כפר מנחם. שנים רבות ההשתייכות הזו ... יקים או פולנים ... מלווה אתכם בחיי היום יום. עלמת חן, יפת תואר עם עיניים ירוקות וצמה עבותה... די מהר את ואבא מתאהבים ומתחברים לתא משפחתי, שומרים על אהבה ואמונה במשך שנים רבות, ואף שהיו גם משברים, הרי שהקשר המשפחתי נשמר תמיד.

המשפחה גדלה נולדים ארנון, עדנה ורמי ואחר כך גם הנכדים... את ואבא תמיד דואגים שכל המשפחה תיפגש בביתכם ותשמור על קשר חם ואוהב בין כולם. תמיד אזכור את המפגשים האלה אצלכם, כשאתם דואגים ומכוונים את העניינים ומוריישים לכולנו - תרבות, דרך ארץ, ביטחון, שקט ואהבה רבה. כיוון ואנרגיה לכל החיים בעצם.

אמא, סיפוק רב מצאת בעבודת החינוך עם ילדי הקבוץ. ידוע הוא שאת קבוצת "שיבולת" ליווית מבית הילדים ועד לסיום הלימודים במוסד "צפית". ואכן קשריך העמוקים עם ילדי "שיבולת" היו שם דבר וסימן הכר במשך שנים רבות. היה לך קשר אישי ומיוחד איתם, במחיצתך היו יותר זמן מאשר עם הוריהם ומשפחתם, ויכלו לזכות באוזן קשבת ותמיכה אימהית בגיל ההתבגרות ובכלל. זו את שידעת ויצרת את התנאים שאפשרו זאת.

באמצע החיים החלטת לעסוק בקוסמטיקה, מה שמאוד רצית תמיד, אך בקיבוץ החלוצי בתחילת הדרך... זה לא היה אפשרי.

זו הייתה את שהקמת לראשונה כאן את מכון הקוסמטיקה בכפר מנחם ואפשרת בכך לחברות קצת טיפול והנאה וטיפוח היופי מלבד הפרנסה ברפת, בלול, מפעל, מטבח ובית הלבוש. וגם כאן מצאו החברות אוזן קשבת, דיסקרטיות ועצה טובה.

תמיד הייתה אמתית עם עצמך דרשת המון מעצמך ואף פעם לא ויתרת. אמא - עברת חיים קשים עם פרידה מכל המשפחה בגיל צעיר, אבל הצלחת להקים משפחה למופת. אנו כולנו גאים כל כך בכך וכבר מתגעגעים והפרידה כואבת. נוחי בשלום... שחררי, כל המלחמות כבר מאחוריך עתה, ואולי תוכלי ולו לרגע לשוב ולהתאחד אם אבא, קלוץ, שם למעלה... שכל כך הערכת ואהבת.

בנד ארנון

אמא יקרה –

זהו, הגיע הרגע, רגע הפרידה שהיא קשה לי מאוד.
חיית חיים ארוכים ומלאים אמא, מלאים בכל מה שהחיים מזמנים.
המון הבזקים ומחשבות עולים בי כשאני סוקר את מסע חייך.
קשים לי הזיכרונות של התקופה האחרונה, בעיקר מאז שאבא נפטר, יושבת על כסא
גלגלים, לא רואה, לא שומעת כמעט כלום, ורק הראש שלך לא מפסיק לעבוד
ולחשוב, לדעת ולדאוג לנו ילדיך, כאילו שרק אתמול נולדנו ואנו זקוקים שתכווני
את צעדינו ותדאגי לכל מחסורנו.

התעניינת ורצית לשמוע שלכולם טוב וכולם מסודרים, מרוצים ושמחים, לילדים,
לנכדים, לנינים לחתנים והכלות של כולם כאחד. משפחה ענפה ומושלמת שלך ושל
אבא, מפעל החיים המשותף שטיפחתם באהבה ומסירות אין קץ.
איבדת הורים ואחות צעירה, שנטבחו ע"י הנאצים בעודך כל כך צעירה וזקוקה
להם. עזבת את משפחתך בגיל 17 ועלית להקים מדינה. כל כך קיווית ורצית לשמור
קשר איתם, בגעגועיך אליהם כתבת מכתבים רבים אשר בשלב מסוים לא קיבלת
עליהם מענה. הזיכרון הלך והתרחק ואת מקומו תפסו הגעגועים, רק געגועים ועצב,
חור עמוק נפער בליבך, אותו שמרת רק לעצמך.

אט אט הבנת שלא תראי אותם. רק בשנים האחרונות התחלת לשתף אותנו במה
שקרה, לא רצית לדבר על כך, ובכל זאת לבסוף נכנעת להפצרותינו.
בהרגשתי אמא, אמרת לעצמך כל יום בחייך: "אני לא יכולה להרשות לילדי לחוות
את החסך המשפחתי הענק שאני חוויתי משנות נעורי." זה היה צו שהנחה אותך
וביחד עם אבא נתת לנו בית אוהב וערכי, ילדות מאושרת ספוגה בחוויות
משפחתיות שכווננו ועיצבו את מי שאנחנו. גם בצריף קטן ודל בריהוט תמיד הייתה
מפה לבנה ופרחים על השולחן לארוחת ארבע. הטיולים, ההתחפשויות בפורים,
שקופיות ותמונות, פנטומימה ועוגות נהדרות ועוד ועוד ועוד. אמא היית לנו נהדרת.
גם ילדי כתת שיבולת היו ילדיך, ליווית אותם 18 שנים מהסיר ועד לכתם לצבא, אך
לא שם תם הליווי, הם שמרו אתך על קשר עד יומך האחרון וביטאו כלפיך מעין
אסירות תודה על שנות ילדות מאושרות, על דאגה, חום, אכפתיות ואהבה אליהם.
בשנים האחרונות כשנחלשת, נכנסה לחייך וגם לחיינו פושפה היקרה, עדינה
ושברירית עם עוצמות גדולות של אהבה ומסירות אליך. הקשר שיצרתן היה נדיר
באיכותו והקל עליך, אנו ידענו שאמא שלנו מטופלת בידיים נאמנות, כפי שמגיע לך
אמא.

אני מבטיח לך אמא לקיים את משאלותיך, נשמור ונטפח את הקשר החם והטוב
במשפחתנו, נדבוק בתכונות שבמילא הורשתם לנו: האסתטיקה, אהבת המוזיקה
והרגישות לזולת.

אנו נפרדים בתקווה שאת נפגשת עם אבא וטוב לכם שם למעלה כמו שהיה כאן.
נוחי בשלום, אוהב אותך מאוד, רמי.

אמא, אמא אהובה,

אני יושבת מול הדף, רוצה לכתוב לך ולא יודעת היכן להתחיל.
הזיכרונות עולים וצפים בערבוביה אחת גדולה והדמעות זולגות, איך נפרדים?
היית אמא וסבתא מדהימה! היינו קרובות והיה לנו קשר מיוחד.
עוד בהיותי ילדה קטנה היית משתפת אותי בכל מה שיכולת. היינו אופות יחד עוגה
בכל יום שישי.

אני קטנטונת עומדת על השרפרף הכתום במטבח, מכניסה ידיים קטנות לבצק ואת צוחקת איתי. נותנת לי להכניס את כל החומרים ולערבב הכל ייחד ושומרת שיישאר לי משהו ללקק בסוף, ואני מתענגת על המתוק.

לימדת אותי שבסוף יש גם לנקות ולסדר. שטפנו יחד את הכלים ואת סומכת עלי ונותנת לי לשטוף לבד כלי קטן מזכוכית. ובחוכמתך את זזה ומאפשרת לי מרחב פעולה. ואני מסבנת ושוטפת שוב ושוב, נהנית עם המים והסבון עד שאני מרוצה. ואת באה ובחיוך גדול וחיבוק אומרת לי: "איזה ילדה גדולה".

אני זוכרת אותנו יושבות יחד ואת מספרת לי סיפורים, או לוקחת אותי לקוסמטיקה אחה"צ. גם את החופשים בהם בילינו יחד כל המשפחה בנתניה, בים ובחיפה. תמיד היית קונה לי בגד חדש לחופשה, אפילו שזה לא היה מקובל באותה התקופה ואני הייתי מאושרת.

לימים, כשגדלתי ובגרתי הבנתי איזה אשה מדהימה את! ידעת להקשיב, להדריך, ללמד ולייעץ ובצד כל אלה לתת לי ללכת בדרך שלי ותמיד קיבלת את בחירותי באהבה.

כשהכרתי את בועז ונישאנו את ואבא הייתם מאושרים, וקיבלתם אותנו כאילו היה לכם לבן.

במהלך השנים היו לך תובנות על חיי הזוגיות ואת, בחכמת החיים שלך מצאת תמיד את הרגע לחלוק איתי את מחשבותיך. העצות שלך היו עצות זהב והן מלוות אותי בחיי.

כשנולדו ילדינו לי, אור ורון האושר והשמחה גדלו עוד יותר. היית סבתא מעורבת ומשמעותית בחייהם של ילדי. הכרת כל אחד מהם לעומק וידעת לפרגן להם, להעניק, לפנק והקשר אתך היה חשוב להם עד יומך האחרון.

את אמא, יחד עם אבא הקמתם בקיבוץ את משפחתנו. אנו משפחה גדולה, חמה ואוהבת.

את שאיבדת בשואה את משפחתך אמרת לי פעמים רבות כמה חשוב להיות ביחד ולשמור על המשפחה ואני מבטיחה לך שנקיים זאת! תמיד ידעתי שחוץ מאתנו יש בליבך מקום חם ואוהב מאוד לכל ילדי שיבולת אותם ליווית בתור מטפלת שנים רבות! אהבת אותם כאילו היו ילדיך והם היו באים אלינו לבקר אותך ומספרים לנו איזה מטפלת ואשה מופלאה היית עבורם. הייתי גאה בך כל כך!

שימשת לי בחייך מודל ובזכותך בחרתי את החינוך כמקצוע ואני אוהבת זאת כל כך.

לימדת אותי התמדה, העמקה ותמיד עוד לדעת ולהתחדש. בשנים האחרונות ובעיקר לאחר שאבא נפטר היה לך לא קל. הגוף החל לבגוד בך. איבדת את מאור עינייך ולא יכולת לראות ולקרוא וזה היה לך קשה מאוד. כמו מלאך הגיעה למשפחתנו פושפה, שטיפלה תחילה באבא ואחר כך נשארה לטפל בך. איזה אשה יקרה ומיוחדת את פושפה, רגישה, עדינה, מסורה וחכמה. אמא אהבה אותך מאוד וגם אנחנו.

תודה מיוחדת לדני שטיפל באמא במקצועיות, ברגישות רבה ובסבלנות והגיש לה תמיד את מה שהיה נחוץ לכאבי הגוף והנפש. אתה איש יקר ומיוחד. אמא אהובה שלי אני נפרדת ממך היום, אבל יודעת שתמיד תישארי בלבנו.

עדנה

9.6.2016

סבתא שלי יקרה,

המגע של ידיך, בכל זמן בו הרגשתי אותו היה כל כך נעים. ידיך היו תמיד רכות, חמות, נעימות. אני זוכרת שבאתי במיוחד לטיפול קוסמטיקה אליך מתל אביב במשך שנים. שנים אהבתי לשכב בנחת על מיטת הטיפולים, במקום שהיה כל כך שלך. בקוסמטיקה. וידיך היו כל כך נעימות בזמן הטיפול. תמיד היה ריח מיוחד של שמן אתרי, לבנדר, נר דולק והכל תמיד היה כל כך נקי, מסודר ורגוע. אהבתי את הקוסמטיקה שלך מאוד. אהבתי אותך מאוד. ברבות הימים, גם כשגרתתי בתל אביב במשך 20 שנה, כשבאתי לקבוץ השתדלתי לבוא אליך ואל סבא כמה שיכולתי. הרבה פעמים בשבת בערב, הייתי עוברת לפני הנסיעה ותמיד הזמנת אותי לשבת אתכם לשולחן לארוחת ערב, שהייתה עם הכלים שלכם ודברים טעימים תמיד. בדרך כלל באתי עם כלבה... סבא תמיד זרק לה משהו והיא תמיד נצמדה אליי. ביתכם היה מקום נעים ותמיד מיוחד בשבילי. לא חייתי אותו כל השנים ברציפות, אך כאשר באתי, כל פעם מחדש הרגשתי תחושות שהיו מוכרות לי כילדה קטנה – חום, אהבה, נתינה, רוגע, שלוה ואכפתיות. תמיד היה משהו מתוק לאכול ומשהו לקרוא על השולחן שלכם ... ומוסיקה קלאסית ברקע.

במיוחד זוכרת את ימי השבת בבוקר, בהם כל המשפחה נפגשה בביתכם הישן למטה, עם הכוסות הגבוהים מזכוכית חברון, כפיות ארוכות וציפוי זהב שהכנתם עם הקפה הקר בקיץ.

את וסבא הקמתם בקיבוץ בית לתפארת וזכיתם לראות את ילדיכם, נכדיכם וגם נינים גדלים ואנחנו כולנו אוהבים וזוכרים אתכם אתנו תמיד

דיברת בזמנו הרבה עם אמא בטלפון ותמיד קיבלתי דיווח מה שלומך. אמא תמיד אמרה: "מיכלי תלכי לשולמית היא כל כך אוהבת אותך תלכי לבקר אותם." ואת סבתא היית תמיד שם בשבילי כאשר באתי. אהבתי אותך סבתא מאוד.

הייתם סבים מיוחדים מדור שעבר והיום קשה למצוא. הייתה לכם אידאולוגיה, הקמתם את המדינה והקבוץ. זכיתם לראות לנגד עיניכם מפעל חיים קסם מאפס ופורח מתוך השממה. הייתם דור אחר, מיוחד.

אהבנו את ביתך, גם אחרי לכתו של סבא, תמיד היה נעים לבוא אליך, תמיד דאגת לקנות מתנות לחגים וימי הולדת וברכות לכל אחד ואחת מאתנו היו חשובות לא פחות. אוהבים אותך כולנו – כל הנכדים.

תודה מיוחדת לפושפה היקרה שהייתה אתך בשנותיך האחרונות ועזרה בכל דבר באהבה גדולה.

מיכל

שולמית, שולמית המטפלת שלנו,
או כפי שקראנו לך שולמית הגדולה, כי הייתה גם שולמית הקטנה.
היית מטפלת מתקופה אחרת וגם בתקופה זו היית מטפלת מזן נדיר.
ליווית אותנו מגיל 3 עד סוף המוסד וכשנזכרים בך עולים הזיכרונות:
* בפעוטון בלילה בהשכבה, את יושבת כל ערב על מיטה של ילד אחר והוא מקבל את
הזכות לבחור

את שיר הלילה טוב – אהבת לשיר וקולך היה נעים.
* איך קולפים/חותכים מלפפון- חשוב מאיזה קצה להתחיל אחרת יהיה מר.
* כל ילדי שבולת יודעים עד היום לנקות בלי לעשות פוש, והכל בזכותך, היית נקיה
ומסודרת מאוד –

יקית אמיתית והקפדת שהבית יהיה תמיד נקי ומסודר ולמדת אותנו איך לנקות,
כשאת בודקת ומקפידה שנעמוד בסטנדרטים שלך – זה לא היה קל בכלל.
* הרבה התערבב אז באותם ימים, זוכרים את קלוץ אישך מגיע יום בצהריים
להביא לך עיתון ומצחיק אותך ואותנו בפנטומימות שלו ובקול הבס המקסים שלו.

היינו גם לא פעם שותפים לחייך האישיים – מתוחים ושמחים כשארנון נגש למבדקי
הטיס והצליח. כשרמי התחיל לנגן בטרומבון.
הולדת עדנה – עד היום אני זוכרת את האושר על פניך כשהראית לנו את היצירה
החדשה שלך.

ומצד שני גם היית לחלק מאתנו לא פעם תחליף לאם, או תמיכה ענקית.
אמר פעם מישו: "אלוהים לא יכול להיות בכל מקום לכן ברא את האם" ואנחנו
נוסיף ולכן נתן לנו את שולמית. מאוד אהבנו אותך.
וכשסיימת אתנו ב סוף י"ב מצאת לך מקצוע חדש – קוסמטיקאית ואני זכרת
שלסיום כשנפרדנו הכנת לכל אחד מאתנו קופסה עם מוצרים קוסמטיים מעשה
ידיך. נעים היה לחזור אליך לטיפולים ולהיזכר בידיים שפעם סרקו אותנו וניקו לנו
את האוזניים – הן היו מוכרות.

משהו ממך יש בכל אחד מאתנו!
יהיה זכרך ברוך.
באהבה ילדי שבולת